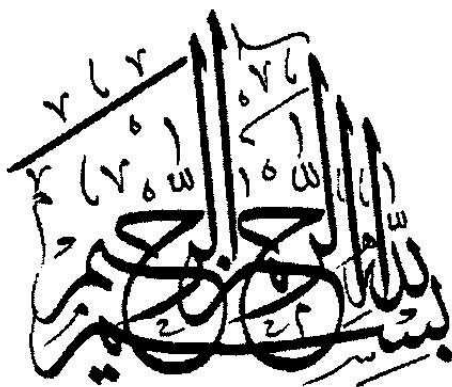

جمعیت کیفری و راهکار کاهش آن
در قوانین جزایی و کیفری

مؤلفین :

مهران بخشی

احسان عباسی

سرشناسه	: بخشی، مهران، ۱۳۶۴-
عنوان و نام پدیدآور	: جمعیت کیفری و راهکار کاهش آن در قوانین جزایی و کیفری / مولفین مهران بخشی، احسان عباسی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات شریفزاده، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-622-7721-36-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۵۳-۱۵۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: مجازات‌های جایگزین زندان -- ایران Alternatives to imprisonment -- Iran حقوق جزا -- ایران Criminal law -- Iran
شناسه افزوده	: عباسی، احسان، ۱۳۶۷-
رده بندی کنگره	: KMH۳۹۶۲
رده بندی دیویی	: ۵۵/۳۴۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۷۳۲۲۷۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

انتشارات شریفزاده

نام کتاب	: جمعیت کیفری و راهکار کاهش آن در قوانین جزایی و کیفری
تالیف:	: مهران بخشی - احسان عباسی
ناشر:	: شریفزاده
سال انتشار	: چاپ اول - ۱۴۰۰
شمارگان	: ۵۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۷۲۱-۳۶-۲
قیمت	: ۷۵۰۰۰ تومان

«کلیه حقوق برای انتشارات شریفزاده محفوظ است»

مرکز پخش و فروش: تهران- خ انقلاب- روبروی سینما بهمن- جنب بانک صادرات- پ ۱۳۵۶

کتابفروشی محسن - تلفن ۰۲۱-۶۶۴۹۲۶۶۲

فهرست مطالب

۱۰	دیباچه:
۱۳	گفتار اول: تدابیر کاهش جمعیت کیفری در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲
۱۴	بخش اول: تعویق صدور حکم
۱۵	۱- تعریف
۱۵	۲- مبنای تعویق صدور حکم
۱۷	۳- قلمرو اجرای تعویق صدور حکم
۱۸	۴- شرایط لازم برای تعویق صدور حکم
۱۸	۴-۱ وجود جهات تخفیف
۱۹	۴-۲ پیش بینی اصلاح مرتکب
۱۹	۴-۳ جبران ضرر و زیان یا برقراری ترتیبات جبران
۲۰	۴-۴ فقدان سابقه کیفری مؤثر
۲۱	۵- انواع تعویق
۲۱	۵-۱ تعویق ساده
۲۱	۵-۲ تعویق مراقبتی
۲۲	۵-۲-۱ تدابیر اتخاذ شده در تعویق مراقبتی
۲۲	۵-۲-۲ دستورات دادگاه در تعویق مراقبتی
۲۳	۵-۲-۳ ۱- کالیف دادگاه در تعویق صدور حکم
۲۳	۵-۲-۲ لغو قرار تعویق صدور حکم و عدم اجرای دستورات دادگاه
۲۴	۵-۲-۳ فواید نهاد ارفاقی تعویق صدور حکم
۲۶	بخش دوم: نظام نیمه آزادی و نظارت سامانه های الکترونیکی
۲۶	۱- نظام نیمه آزادی
۲۹	۲- نظارت سامانه های الکترونیکی
۳۱	۲-۱ فناوری نظارت الکترونیکی
۳۲	۲-۲ مبنای نظارت سامانه های الکترونیکی

۴ جمعیت کیفری و راهکار کاهش آن در قوانین جزایی و کیفری

۳۲	۳-۲- قلمرو اجرا
۳۳	۴-۲- شرایط لازم
۳۴	۵-۲- فواید و اهداف نظارت الکترونیکی
۳۵	بخش سوم: جایگزین های حبس
۳۷	۱- مبنای صدور حکم مجازات جایگزین
۳۸	۲- قلمرو صدور حکم مجازات جایگزین حبس
۳۸	۱-۲- جرایم عمدی با مجازات حداکثر سه ماه
۳۹	۲-۲- جرایم مستوجب ۹۱ روز تا شش ماه حبس
۳۹	۳-۲- جرایم عمدی با حداکثر مجازات شش ماه تا یکسال
۳۹	۴-۲- جرایم غیر عمدی
۴۰	۵-۲- جرایمی که مجازات آن در قانون تعیین نشده است
۴۱	۶-۲- همراه بودن یک یا چند مجازات با مجازات حبس
۴۱	۷-۲- ارتکاب جرایم عمدی متعدد
۴۱	۸-۲- جرایم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور
۴۱	۹-۲- جرایم عمدی با مجازات بیش از یکسال که با تخفیف به کمتر از یک سال کاهش یافته
۴۱	۳- شرایط اعمال مجازات های جایگزین حبس
۴۲	۱-۳- شرایط مربوط به بزه
۴۲	۲-۳- شرایط مربوط به بزهکار
۴۳	۳-۳- شرایط مربوط به بزه دیده
۴۳	۴-۳- وجود جهات تخفیف مجازات
۴۵	۴- انواع مجازات های جایگزین حبس
۴۵	۱-۴- دوره مراقبت
۴۶	۲-۴- خدمات عمومی رایگان
۴۶	۳-۴- جزای نقدی
۴۷	۴-۴- جزای نقدی روزانه

۴۸	۵-۴- محرومیت از حقوق اجتماعی
۴۹	۵- آیین صدور حکم مجازات های جایگزین
۵۰	۶- ویژگی های مجازات های جایگزین حبس
۵۰	۶-۱- جامعو و مشارکتی بودن
۵۱	۶-۲- دو سویه و توافقی بودن
۵۲	۶-۳- قابل بازگشت بودن
۵۳	۶-۴- قابل تعلیق، تبدیل، تخفیف
۵۲	۶-۵- عدم طرد مجرم از اجتماع
۵۴	بخش چهارم: جرایم و مجازات اطفال و نوجوانان
۵۵	۱- مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی
۵۶	۲- چگونگی و شرایط تدابیر تأمینی و تربیتی
۵۷	۲-۱- انواع اقدامات تأمینی و تربیتی
۵۸	۲-۲- ارتباط شرایط سنی مرتکبین با جرایم
۶۲	۲-۳- کاهش اقدامات تأمینی و تربیتی و مجازات ها
۶۸	بخش پنجم: توبه
۶۸	۱- توبه در جرایم مستوجب حد
۶۹	۲- منتفی شدن مجازات به دنبال عفو
۷۰	۳- توبه در جرائم تعزیری
۷۰	۴- توبه در تکرار جرم تعزیری
۷۰	۵- ساقط نشدن دیه، قصاص و حد قذف و محاربه با توبه
۷۰	۶- چگونگی اثبات توبه و چالش های تظاهر به توبه
۷۳	۷- ارایه ادله مربوط به توبه
۷۴	۸- مخالفت دادستان با سقوط یا تخفیف مجازات
۷۴	بخش ششم: سایر موارد
۷۴	۱- آزادی مشروط

۶ جمعیت کیفری و راهکار کاهش آن در قوانین جزایی و کیفری

۲- تعلیق اجرای مجازات	۷۶
الف- یکسان بودن شرایط تعلیق اجرای مجازات و تعویق صدور حکم	۷۷
۳- انواع تعلیق	۷۷
۳-۱- تعلیق ساده	۷۸
۳-۲- تعلیق مراقبتی	۷۸
۴- شرایط عمومی تعلیق مجازات	۷۸
۵- دادگاه صالح برای لغو قرار تعلیق	۷۹
۶- موثر نبودن تعلیق اجرای مجازات در حق مدعی خصوصی	۸۰
۷- استثنائات تعلیق اجرای مجازات	۸۰
۸- تخفیف مجازات	۸۱
۹- اجرای مجازات اشد در تعدد جرم (قاعده جمع)	۸۲
گفتار دوم: تدابیر کاهش جمعیت کیفری در قانون آیین دادرسی کیفری	۸۴
بخش اول: قرار بایگانی پرونده و قرار توقف تحقیقات	۸۵
الف: قرار بایگانی	۸۵
۱- ارکان و شرایط صدور قرار	۸۵
۱-۱- نوع جرایم	۸۶
۱-۲- نقش شاکی	۸۶
۱-۳- مقام قضایی	۸۷
۱-۴- مقام رسیدگی کننده قبل از صدور قرار	۸۸
۱-۵- تعداد دفعات	۸۸
۱-۶- اعتراض به قرار	۸۸
۲- دستور بایگانی پرونده	۸۹
ب- قرار توقف تحقیقات	۹۰
بخش دوم: قرار تعلیق تعقیب و ترک تعقیب	۹۴
الف- تعلیق تعقیب	۹۴

۹۴	۱- تعریف تعلیق تعقیب
۹۵	۲- تاریخچه تعلیق تعقیب در قوانین ایران
۹۵	۳- تعلیق تعقیب در قانون آیین دادرسی کیفری جدید
۹۸	۴- مقام صادر کننده قرار تعلیق تعقیب
۹۸	۵- شرایط صدور قرار تعلیق تعقیب
۹۹	۶- لغو قرار تعلیق تعقیب
۹۹	ب- قرار ترک تعقیب
۱۰۱	بخش سوم: میانجیگری
۱۰۳	۱- میانجیگری کیفری جامعوی
۱۰۳	۱-۱- میانجیگری کیفری جامعوی همراه با نظارت مقام قضایی
۱۰۴	۲-۱- میانجیگری کیفری قضایی - پلیسی یا میانجیگری کیفری درون سیستمی
۱۰۴	۲- مبانی فقهی و شرعی
۱۰۵	۳- تجربیات فراملی از نظر نهادینگی میانجیگری کیفری
۱۰۶	۴- اهداف میانجیگری کیفری
۱۰۶	۴-۱- اهداف میانجیگری کیفری در قبال بزه دیده
۱۰۷	۴-۲- اهداف میانجیگری کیفری در قبال بزه کار
۱۰۷	۴-۳- اهداف میانجیگری کیفری در قبال جامعه محلی
۱۰۸	۴-۴- اهداف میانجیگری در قبال نظام عدالت کیفری
۱۰۸	۵- میانجیگری کیفری در قانون آیین دادرسی کیفری
۱۱۲	بخش چهارم: تنوع و نوآوری در قرارهای تأمین کیفری
۱۱۳	۱- پیش بینی قرارهای نظارت قضایی
۱۱۴	۲- نوآوری های قانونگذار در قرار بازداشت موقت
۱۱۵	۲-۱- تعریف و اهمیت قرار بازداشت موقت
۱۱۵	۲-۲- نوآوری های قانون جدید در باب کاهش قرار بازداشت موقت
۱۱۵	۲-۲-۱- لغو موارد بازداشت موقت الزامی

۸ جمعیت کیفری و راهکار کاهش آن در قوانین جزایی و کیفری

۱۱۶	۲-۲-۲- محدود نمودن جرایم مشمول صدور قرار بازداشت موقت
۱۱۶	۳-۲-۲- شرایط صدور قرار بازداشت موقت
۱۱۷	۴-۲-۲- مدت بازداشت متهم
۱۱۹	گفتار سوم: جمع بندی
۱۲۱	ضمائم
۱۲۱	پیوست یک: آیین نامه اجرایی نظارت و مراقبت الکترونیکی از زندانیان مصوب ۱۳۹۳/۱/۲۶ هیأت وزیران
۱۲۳	پیوست دو: لایحه مجازات های جایگزین حبس مصوب ۱۳۸۷
۱۲۳	فصل اول - مواد عمومی
۱۲۵	فصل دوم - دوره مراقبت
۱۲۶	فصل سوم - خدمات عمومی
۱۲۷	فصل چهارم - جزای نقدی روزانه
۱۲۸	فصل پنجم - محرومیت از حقوق اجتماعی
۱۲۹	فصل ششم - مواد متفرقه
۱۲۹	پیوست سه: متن آیین نامه اجرایی ماده ۷۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۳/۴/۵ هیأت وزیران (تعیین خدمات عمومی)
۱۴۱	پیوست چهار: آیین نامه میانجیگری کیفری
۱۴۱	فصل اول - تعاریف و اصطلاحات
۱۴۲	فصل دوم - تشکیلات و نحوه ارجاع به میانجی گر
۱۴۲	فصل سوم - انتخاب میانجی گر و شرایط آن
۱۴۳	فصل چهارم - شرایط مؤسسات میانجیگری
۱۴۴	فصل پنجم - وظایف و اختیارات میانجی گرها
۱۴۶	فصل ششم - هزینه های میانجیگری
۱۴۷	فصل هفتم - نظارت بر فرایند میانجیگری
۱۴۷	پیوست پنج: قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹/۲/۲۳
۱۵۳	فهرست منابع
۱۵۳	الف - کتب

دیباجه:

امروزه یکی از چالش‌های اساسی در بحث قوانین این است که توسل بیش از حد به ضمانت اجرای کیفری، باعث تورم جمعیت کیفری، محدود شدن آزادی‌های افراد، تحمیل هزینه زیاد به دولت و خلل در عملکرد دستگاه قضا شده و آسیب‌های موجود در خصوص حبس‌های کوتاه مدت و بلندمدت زندانیان نیز افزایش یافته است. با توجه به موارد مذکور، قانونگذاران به عنوان یک راهبرد، عقب نشینی نظام کیفری را در قالب سیاست‌های نظیر جرم زدایی، کیفر زدایی و قضا زدایی پذیرفته اند. در ایران نیز با توجه به افزایش جمعیت کیفری و میزان زندانیان کشور راهبرد کاهش جمعیت کیفری در جهت کاهش بار نظام کیفری و رفع مشکلات مذکور در قوانین برنامه سوم، پنجم و ششم توسعه و نیز سیاست‌های کلان قضایی از سوی مقام معظم رهبری مشاهده می‌شود و در کمتر از یک دهه اخیر در رویه قضایی و بخشنامه‌ها مورد توجه قرار گرفته است و قانونگذار در برنامه پنجم، قوه قضائیه را مکلف کرده است تا از طریق تدوین لوایحی در جهت جایگزین ساختن ضمانت اجرای غیر کیفری مؤثر و روزآمد اقدام کند. در این راستا در سال ۱۳۹۲ قانون مجازات اسلامی و قانون آیین دادرسی کیفری مورد تصویب شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی قرار گرفته است و از جهات مختلفی با قوانین سابق متفاوت هستند. یکی از مهم‌ترین وجوه تمایز آنها، نگاه جدید قانونگذار به حوزه مجازات‌ها و مرحله تحقیقات مقدماتی است. در قانون مجازات اسلامی جدید و علی‌الخصوص بخش کلیات آن، تأسیسات جدیدی در جهت کاهش جمعیت کیفری ایجاد شده است. یکی از این موارد ماده ۴۰ (تعویق صدور حکم) می‌باشد که در جرایم مستوجب مجازات درجه شش تا هشت با شرایطی صدور حکم به تعویق می‌افتد و پس از این مدت نیز ممکن است حکم محکومیت صادر نگردد. نظام نیمه آزادی یکی دیگر از این تأسیسات است که طبق ماده ۵۶ محکوم فعالیت‌های حرفه‌ای، آموزشی و ... را در خارج از زندان می‌گذرانند. مجازات‌های جایگزین حبس یک مورد دیگر و مهم است که طبق ماده ۶۴ قاضی رسیدگی کننده راهبای مختلفی غیر از حبس را در اختیار دارد تا بوسیله آن از حضور فرد در زندان و افزایش آسیب‌های اجتماعی جلوگیری کند. اقدامات تأمینی و تربیتی برای اطفال و نوجوانان نیز در فصل دهم قانون مجازات از فصولی است که برای نوجوانان و اطفال اقدامات تأمینی غیر از زندان پیش بینی نموده است. ماده ۱۱۴ نیز توبه را به شکل جدیدی در قانون مجازات گنجانده است که باعث می‌شود در جرائم حدی به استثنای قذف و عجز به حد را ساقط نماید. همچنین ماده ۱۳۴ هم باعث آزادی زندانیان بسیاری که دارای تعدد جرم و مجازات هستند خواهد شد. در تخفیف مجازات، تعلیق اجرای مجازات و آزادی مشروط (مواد ۳۷، ۴۷ و ۵۸) نیز تغییرات مهمی به نفع محکوم داده شده که در راستای سیاست کلی این قانون یعنی کاهش تعداد زندانیان و محکومین وضع شده است. با توجه به موارد مذکور و اختصاص دادن فصل‌ها و مواد جداگانه به آنها در قانون مجازات جدید، حاکی از عزم قانونگذار در کاهش جمعیت کیفری می‌باشد. قانون آیین دادرسی کیفری نیز در مرحله تحقیقات

مقدماتی راهکارهای مناسبی را در پیش روی قضات و مقامات قضایی باز نموده است تا در این مرحله از ارسال پرونده‌هایی که نیاز به ارجاع به دادگاه ندارند و در همان مرحله تحقیقات می‌توان حل و فصل نمود جلوگیری گردد تا هم از حجم پرونده‌ها کاسته شود و هم از افزایش جمعیت کیفری جلوگیری گردد. راهکارهای مورد نظر در قانون آیین دادرسی کیفری جدید شامل این موارد هستند: قرار بایگانی پرونده که طبق ماده ۸۰ ق.آ.د.ک در جرایم تعزیری درجه هفت و هشت، برای یکبار از تعقیب متهم خودداری گردیده و قرار بایگانی پرونده صادر می‌گردد. تعلیق تعقیب نیز یکی دیگر از این راهکارهاست که وفق ماده ۸۱ در جرایم تعزیری درجه شش، هفت و هشت که مجازات آنها قابل تعلیق است دادستان می‌تواند تعقیب متهم را از شش ماه تا دو سال معلق کند. میانجیگری نیز در ماده ۸۲ قانون جدید افزوده شده است که با راهکارهایی طرفین دعوا با یکدیگر سازش می‌کنند. علاوه بر موارد مذکور در قانون آیین دادرسی کیفری مواردی نیز یافت می‌گردد که به شکل جدیدی در قانون آورده شده، توسعه یافته و بدنبوسیله مقام تحقیق ابزارهای مختلفی را به غیر از بازداشت و قرار مجرمیت در اختیار دارد تا پرونده قضایی را تعیین تکلیف نماید. قرار ترک تعقیب، قرار توقف تحقیقات، محدود کردن بازداشت‌ها، قرارهای نظارت قضایی و حذف قرار بازداشت موقت الزامی از جمله این ابزارها می‌باشد که باعث می‌شود پرونده به نحوی تعیین تکلیف گردد که حجمی از جمعیت کیفری و زندانیان را کاهش دهد. به طور کلی قوانین مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ در راستای کاهش جمعیت کیفری و برای متنوع ساختن ضمانت اجرای مجرم وضع گردیده است و می‌تواند در رفع مشکل کثرت جمعیت کیفری مؤثر باشد و خانواده‌های فراوانی را نجات دهد که با قوانین جدید شاهد آزادی محبوسین خود خواهند بود و ضمناً این اقدامات آثار مثبت فراوانی را بعد داخلی و بین‌المللی دارد و علاوه بر اجرای حقوق شهروندی و احقاق حقوق زندانیان، فضای زندان‌ها را باز می‌کند. لکن علاوه بر وضع قوانین لازم است تمام مجریان امور مربوط به قانون مجازات اسلامی و عموم مردم درک درستی از ابعاد وسیع تحول انجام شده داشته باشند و برای موفقیت این تجربه، هر یک به نوبه خود نقشی خوب و مؤثر بر جای گذارند.

در راستای نیل به این اهداف و با توجه به جدید بودن قوانین، زوایای مختلف آنها نیازمند بررسی استاید محترم علم حقوق دارد و این نگارش نیز هر چند ناچیز، به معرفی بیشتر آیین راهکارها خواهد پرداخت تا کمکی شود برای پیشگیری از افزایش پرونده‌های قضایی و همچنین محکوم با راهکارهایی غیر از حبس و محدودیت آزادی بتواند خود را اصلاح و به جامعه برگردد و به امید این که در فرایند اجرای عدالت بتوانیم سربلند از اجرای این برنامه راهبردی برایم و روحیه عفو، گذشت، انسانیت و نه سختگیری و انتقام و کینه جویی در همه ما تقویت شود. این کتاب در سه بخش کلی نگارش گردیده است. در بخش اول مواردی که در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ برای کاهش جمعیت کیفری آورده شده و مبانی و ساز و کارهای آنها مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش دوم نیز رویکرد قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲، راهکارها و مبانی آن به کاهش جمعیت کیفری مورد تجزیه و تحلیل قرار

گرفته شده است. بخش سوم نیز به نتیجه‌گیری در خصوص سایر روش‌های کاستن بار کیفری دستگاه قضا اختصاص یافته است.

در خاتمه از زحمات کلیه عزیزانی که در گردآوری و تلخیص مطالب یاریمان داده اند تشکر و سپاسگزاری داریم و توقیفات روز افزون شان را از خداوند منان آرزو مندیم.

مهران بخشی

احسان عباسی